

До спеціалізованої вченої ради  
ДФ 70.895.066 у Хмельницькому  
університеті управління та права  
імені Леоніда Юзькова

## **РЕЦЕНЗІЯ**

**кандидата юридичних наук, доцента**

**ГАВРІКА Романа Олександровича на дисертацію**

**БІЛАКА Миколи Миколайовича на тему «Право на цивільну вогнепальну зброю як гарантія конституційного права на захист життя та здоров'я особи», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

**Актуальність обраної теми дисертації.** Право на цивільну вогнепальну зброю є однією з найактуальніших тем у сучасному правовому дискурсі, оскільки воно безпосередньо пов'язане з фундаментальними правами людини, в тому числі із конституційним правом людини на захист свого життя та здоров'я, життя та здоров'я інших осіб, виступаючи як одна з гарантій забезпечення цього права. Історично склалося, що легалізація володіння цивільними особами вогнепальною зброєю здійснювалася саме з мотивів забезпечення самозахисту чи захисту життя, здоров'я, майна інших осіб. Однак, на сьогодні перелік підстав, що дають цивільній особі право володіти вогнепальною зброєю та застосовувати її є істотно ширшим і включає в себе також випадки використання її з метою полювання, спортивної стрільби або проведення стрілецької підготовки, історичної реконструкції, колекціонування тощо. Питання легалізації права цивільних осіб володіти та користуватися вогнепальною зброєю з метою захисту життя та здоров'я зумовлена зростаючими викликами громадської безпеки та правопорядку в сучасному світі, умовами зростання терористичних загроз та насильницьких злочинів; втім, це питання є предметом гарячих дискусій, оскільки безпосередньо впливає на рівень злочинності та безпеки громадян, зважаючи на ризики зловживання цим правом, що може призвести до негативних наслідків для суспільства. В цьому аспекті важливим є вироблення належного організаційно-правового механізму забезпечення права на цивільну вогнепальну зброю, яка б дозволила б зберегти баланс між забезпеченням цього права особи та безпекою оточуючих, в тому числі в частині забезпечення дозвільного режиму реалізації цього права, здійснення належного медичного та психологічного обстеження особи, що бажає придбати вогнепальну зброю, контролю поліції за дотриманням особою правил носіння та зберігання вогнепальної зброї. В Україні питання визначення сутності та змісту права на вогнепальну зброю набуває особливої актуальності в контексті реформування законодавства про цивільну

вогнепальну зброю та прагнення до європейських стандартів володіння та користування цивільною вогнепальною зброєю. Обрана дисертантом тема для дослідження є неабияк актуальною з огляду на сучасні геополітичні трансформації та внутрішні безпекові виклики, що постали перед Україною. Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію нашої держави актуалізувало проблематику ефективності існуючих гарантій конституційного права на захист та зумовило необхідність переосмислення законодавства у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї.

**Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях.** Аналіз рецензованих анотації, тексту дисертації та змісту публікацій Білака Миколи Миколайовича дозволяє зробити висновок про наукову обґрунтованість та достовірність наукових результатів, які були отримані в результаті дисертаційного дослідження. Усі положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими та базуються на теоретичних положеннях, нормативно-правовій базі і статистичних даних.

Результати дослідження відповідають поставленій меті та завданням. Підтверджено вміння дисертанта обирати відповідні методи наукового пізнання та релевантно їх застосовувати. Автором використано комплекс загальнонаукових і спеціально-юридичних методів наукового пізнання, зокрема, діалектичний метод пізнання, системно-структурний, формально-юридичний, порівняльно-правовий, статистичний методи, метод моделювання та прогнозування.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є першим у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням права на цивільну вогнепальну зброю як гарантії конституційного права на захист життя та здоров'я особи. Зміст дисертації в цілому характеризується високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. Чітко виражений науковий підхід, вдало розроблені концептуальні підходи до розуміння права на цивільну вогнепальну зброю та принципи правотворчої концепції контрольованого обігу зброї дозволили автору аргументовано визначити власну позицію щодо багатьох дискусійних проблем правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні. Вперше обґрунтовано концептуальне розуміння права на цивільну вогнепальну зброю як важливої складової системи гарантій конституційного права на захист життя та здоров'я, що дозволяє компенсувати фізичну чи кількісну перевагу нападників, створює психологічний бар'єр для потенційних правопорушників та забезпечує безпеку особи в екстремальних умовах; встановлено, що кримінальне законодавство фактично звужує конституційне право на захист через закріплення обов'язку особи контролювати пропорційність своїх захисних дій; запропоновано комплексний підхід до вдосконалення національного законодавства у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї на основі позитивного

досвіду зарубіжних країн (Чехії, Швейцарії, Литви, Німеччини, США) та з урахуванням вимог Директиви (ЄС) 2021/555, що передбачає впровадження чіткої класифікації зброї, комплексної перевірки власників зброї та ефективної системи державного нагляду. Набули подальшого розвитку положення щодо необхідності встановлення абсолютної заборони на отримання зброї особами з непогашеною або незнятою судимістю незалежно від тяжкості правопорушення; пропозиції щодо застосування конкретного переліку адміністративних правопорушень, що унеможливають одержання дозвільного документа на володіння вогнепальною зброєю; аргументація необхідності легітимізації в Україні права на цивільну вогнепальну зброю як складової конституційного права на захист в умовах сучасних безпекових викликів.

Дослідження Білака Миколи Миколайовича, окрім наукового значення, має й практичну цінність. Викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у: правотворчій діяльності – для вдосконалення законодавства України у сфері регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї, зокрема, при доопрацюванні проекту Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» та внесенні змін до Конституції України, Кримінального кодексу України і Кодексу України про адміністративні правопорушення; у правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики реалізації законодавства у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї; у науковій роботі – для подальших теоретичних розробок проблематики конституційного права на захист життя та здоров'я і правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї; у навчально методичній роботі – при підготовці підручників, методичних посібників і викладанні навчальних дисциплін «Конституційне право України» та «Адміністративне право України».

Результати дисертаційного дослідження відображено в чотирьох наукових статтях, опублікованих в наукових фахових виданнях, визнаних МОН України, та чотирьох тезах доповідей, опублікованих на науково-практичних конференціях. Зміст цих наукових публікацій дозволяє сказати, що автором у повній мірі розкрито основний зміст дисертації та обґрунтовано отримані наукові результати відповідно до мети (поставленого завдання) та висновків.

**Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому.** Представлені до рецензування дисертація та анотація відповідають вимогам, визначеним постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40.

Анотація дисертаційного дослідження викладена українською та англійською мовами, що відповідає вище зазначеній постанові Кабінету Міністрів України та представляє найвагоміші результати дослідження з означенням їхньої новизни та практичної цінності.

Рецензована дисертація охоплює широке коло питань, які стосуються не лише національного конституційно-правового регулювання права на цивільну

вогнепальну зброю, а й аналізу міжнародного досвіду правового регулювання цієї сфери.

Вступ містить всі складові, рекомендовані чинним законодавством України, зокрема: обґрунтування актуальності теми та проблематики дисертації; значення зв'язку роботи з науковими програмами, темами; формулювання мети, завдань дослідження; визначення об'єкту, предмету та методів дослідження; визначення науково-теоретичного підґрунтя для написання дисертації та нормативну базу наукового дослідження; окреслення практичного значення висновків та положень дисертації; перелік наукових конференцій, де були апробовані основні положення роботи; надання відомостей щодо публікацій здобувача за матеріалами дисертації.

У першому розділі дисертації автор глибоко аналізує історичну еволюцію права на захист життя та здоров'я, досліджує його філософсько-правове підґрунтя, а також систематизує міжнародні та національні гарантії реалізації цього права.

Другий розділ зосереджений на детальному аналізі сучасного стану правового регулювання права на цивільну вогнепальну зброю, де автор ґрунтовно досліджує правові підстави та суб'єкти правових відносин у сфері обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні, розкриває порядок надання дозволу на зберігання та носіння цивільної вогнепальної зброї, а також аналізує механізми державного контролю за обігом цивільної вогнепальної зброї в Україні. Автор ретельно досліджує законодавчі моделі різних країн та формулює пропозиції щодо імплементації окремих положень у вітчизняне законодавство.

Третій розділ дисертаційного дослідження безпосередньо присвячений питанням удосконалення правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї з урахуванням міжнародного досвіду та євроінтеграційних процесів.

Висновки сформульовані дисертантом чітко і у повній мірі розкривають поставлені у роботі завдання дослідження.

Наукова значущість дисертаційного дослідження Білака М.М. полягає не лише в комплексному аналізі права на цивільну вогнепальну зброю як гарантії конституційного права на захист, але й у виявленні колізій між конституційними гарантіями та чинним кримінальним законодавством, розробці системи заходів щодо вдосконалення механізмів державного контролю у сфері обігу зброї та формуванні концептуально нових підходів до адміністративної і кримінальної відповідальності за правопорушення у цій сфері.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок про те, що дисертація Білака Миколи Миколайовича є самостійним і завершеним дисертаційним дослідженням, в якому піднята та описана проблематика теоретичних та практичних аспектів права на цивільну вогнепальну зброю як гарантії конституційного права на захист життя та здоров'я особи. Положення та висновки дисертації є змістовними та обґрунтованими.

### **Оцінка відсутності / наявності порушення академічної доброчесності.**

Ознайомившись з дисертацією Білака Миколи Миколайовича на тему «Право на цивільну вогнепальну зброю як гарантія конституційного права на захист життя та здоров'я особи», зазначимо, що порушень академічної недоброчесності у дисертації не виявлено. Всі запозичення у роботі оформлені відповідно до встановлених вимог з чітким посиланням на першоджерело. Весь текст оформлено належним чином, а сама дисертація є самостійною та оригінальною науковою роботою.

**Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.** Водночас поряд з позитивною оцінкою роботи Білака Миколи Миколайовича на тему «Право на цивільну вогнепальну зброю як гарантія конституційного права на захист життя та здоров'я особи», дисертація, як і будь-яке нове творче дослідження, містить окремі дискусійні положення, які потребують додаткового обґрунтування чи уточнення під час прилюдного захисту.

1. У дисертації недостатньо уваги приділено психологічним та соціологічним аспектам легалізації цивільної вогнепальної зброї. Зокрема, автор обмежується твердженням про її потенційну роль у створенні психологічного бар'єру для правопорушників, проте не підкріплює цю тезу відповідними емпіричними даними та соціологічними дослідженнями; аналізуючи зарубіжний досвід правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї, автор не приділяє достатньої уваги негативним аспектам та соціальним ризикам лібералізації законодавства у цій сфері, що призводить до певної однобічності дослідження.

2. Автор не погоджується із пропозицією законодавця, що викладена у проекті Закону України «Про право на цивільну вогнепальну зброю» щодо заборони на отримання зброї особами з непогашеною або незнятою судимістю за вчинення ряду кримінальних правопорушень, визначених в законі. На думку автора доцільно закріпити абсолютну заборону на отримання зброї особами з непогашеною або незнятою судимістю незалежно від тяжкості правопорушення, в тому числі у разі вчинення кримінального правопорушення, пов'язаного з насильством або з погрозою його застосування, вчинення кримінального правопорушення у також у стані сп'яніння чи із застосуванням зброї. Не можемо погодитися із цією пропозицією, оскільки такий підхід може призвести до невинуватеного обмеження прав окремих категорій громадян. На нашу думку, слід зберегти можливість отримання зброї особою у разі вчинення кримінального правопорушення, що не відноситься до категорії кримінального проступку, якщо він не пов'язаний із насильством або з погрозою його застосування, а також якщо він не вчинений у стані сп'яніння чи із застосуванням зброї.

3. При дослідженні законодавства інших держав щодо урегулювання права на цивільну вогнепальну зброю, здобувач досліджує в тому числі вимоги до особи, що може отримати дозвіл на придбання зброї, процесуальний порядок

отримання відповідного дозволу, правила носіння та зберігання зброї, а також цілі, задля яких може бути видано дозвіл на придбання зброї. Авторів слід детальніше визначити, задля яких цілей особа може отримати право на цивільну вогнепальну зброю в Україні і чи обмежується цей перелік лише забезпеченням права на самозахист чи захист життя, здоров'я, майна інших осіб.

Разом з тим, вказані вище зауваження та дискусійні питання не є принциповими, тому не знижують наукової цінності дослідження та його практичне значення та не впливають на загальне позитивне враження від роботи Білака Миколи Миколайовича.

**Загальний висновок.** Дисертаційне дослідження **Миколи Миколайовича БІЛАКА** на тему «Право на цивільну вогнепальну зброю як гарантія конституційного права на захист життя та здоров'я особи», відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283, від 19 травня 2023 року № 502, від 3 травня 2024 року № 507), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, є завершеною самостійною науково-дослідною роботою, в якій вирішено важливе завдання для правничої науки з удосконалення теоретичних та практичних аспектів права на цивільну вогнепальну зброю як гарантії конституційного права на захист життя та здоров'я особи, а його автор – **Микола Миколайович БІЛАК** заслуговує на присудження йому освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

**Рецензент:**

**кандидат юридичних наук, доцент,  
професор кафедри конституційного,  
адміністративного та фінансового права  
Хмельницького університету управління та права  
імені Леоніда Юзькова**

**Роман ГАВРІК**